

ความเป็นไปได้และข้อจำกัดของการสร้างประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก

วรางคณา ก่อเกียรติพิทักษ์*

นักวิจัยสถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วทัณญู ใจบริสุทธิ์**

เจ้าหน้าที่วิจัยสถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

เนื่องจากการบูรณาการในเชิงลึกของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (The Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ยังไม่สามารถสร้างศักยภาพทางด้านการแข่งขันทางเศรษฐกิจให้ทัดเทียมกับสหภาพยุโรปได้ (Europe Union: EU) อาเซียนจึงควรเริ่มต้นสร้างการบูรณาการในเชิงกว้างอย่างจริงจังเป็นลำดับแรก โดยการขยายกรอบความร่วมมือไปสู่ ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก (East Asia Economic Community: EAEC) เพื่อที่จะสามารถสร้างอำนาจต่อรองในเวทีเศรษฐกิจโลก และสามารถพึ่งพากันและกันภายในภูมิภาคได้เองยามเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้แนวทางการไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกนั้น ต้องอาศัยการบูรณาการทางเศรษฐกิจ (Economic Integration) เป็นตัวขับเคลื่อน ต้องมีการจัดตั้งองค์กรที่มีกลไกในการดำเนินงานทางด้านเศรษฐกิจและการเงินที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนจนถึงต้องสร้างจิตสำนึกในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก อย่างไรก็ดี หนทางในการก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกนั้นยังมีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งของประเทศสมาชิก ASEAN+3 ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก ปัญหาการแย่งชิงความเป็นผู้นำในระหว่างจีนและญี่ปุ่น และอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาต่อการรวมกลุ่มในภูมิภาคซึ่งหากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออก และประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถก้าวพ้นอุปสรรคปัญหาเหล่านี้ได้จะนำไปสู่การบูรณาการในเชิงลึกภายในภูมิภาคและระหว่างภูมิภาคในด้านอื่นๆ ต่อไป

คำสำคัญ : สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก สหภาพยุโรป อาเซียน+3

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: huijaa05@hotmail.com

** ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: watunyu1979@hotmail.com

Possibility and Limitations of Building East Asia Economic Community (EAEC)

**Warangkana Korkietpitak
Watunyu Jaiborisudhi**

Abstract

ASEAN (The Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) deep integration is still unable to build up the potential for an economic competition with Europe Union (EU). Therefore, ASEAN should seriously integrate with East Asian countries to establish East Asia Economic Community (EAEC) in order to increase more power in the world economy and to depend on each other to solve the economic crisis in the region. To establish EAEC, it needs to create economic integration; as driving force, and effective mechanisms for dealing with economics and finance and to raise awareness of ownership of the community among all members. However, the obstacles to the establishment of EAEC are 1) conflicts among ASEAN Plus Three 2) great disparity in the size and level of economic development among members 3) regional leadership competition between Japan and China 4) the role of United States. East Asian countries and South East Asian countries (all the members of ASEAN Plus Three) eliminate those obstacles, they will be able to build EAEC which leads integrate within intra and inter regions in other dimensions.

Keywords : The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), East Asia Economic Community (EAEC) Europe Union (EU) ASEAN Plus Three

บทนำ

ในปี ค.ศ. 2015 สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (The Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) กำลังจะก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งมีสามเสาหลักคือ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community: ASC) ประชาคมเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC) และประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) โดยเมื่อพิจารณาถึงเสาหลักด้านความมั่นคงอาเซียน และเสาหลักด้านสังคม-วัฒนธรรมจะเห็นได้ว่าเสาหลักทั้งสองนั้นเป็นอุปสรรคต่อการบูรณาการ (Integration) ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างของระบอบการปกครองที่ประเทศอาเซียนมีรูปแบบการปกครองทั้งประชาธิปไตย คอมมิวนิสต์ และเผด็จการ หรือจะเป็นปัญหาด้านอัตลักษณ์ (Identity) ที่อาเซียนมีอาจจะหาจุดร่วมบนความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคได้เลย ซึ่งแตกต่างกับสหภาพยุโรปที่มีความเป็นเอกภาพทั้งทางวัฒนธรรมและการเมือง กล่าวคือยุโรปมีวัฒนธรรมแบบคริสต์ศาสนาร่วมกัน และมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเหมือนกันทั้งภูมิภาคส่งผลต่อความเป็นเอกภาพในการบูรณาการ

ดังนั้น แนวทางการบูรณาการของอาเซียนนั้นจะต้องยึดแนวทางโดยจะต้องยึด

เสาหลักด้านเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานที่สำคัญ เนื่องจากภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ขับเคลื่อนโดยกระแสโลกาภิวัตน์นั้นทำให้การแข่งขันกันทางด้านเศรษฐกิจเป็นไปอย่างเข้มข้นและรุนแรงมากขึ้นจนเกิดสภาวะที่เรียกว่า “สงครามทางเศรษฐกิจและสงครามการรวมกลุ่มประเทศ” อันก่อให้เกิดภัยความมั่นคงในรูปแบบใหม่ หรือ Non-Traditional Security ซึ่งก็คือ ภัยทางด้านเศรษฐกิจ ดังเช่นวิกฤตเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1997 หรือจะเป็นวิกฤตการณ์ทางการเงินของสหรัฐฯ ที่ลุกลามจนกลายเป็นวิกฤตเศรษฐกิจโลกที่กำลังคุกคามต่อเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ อยู่ในขณะนี้ ทั้งนี้สิ่งที่ประเทศต่างๆ พยายามแสวงหาหนทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภัยทางด้านเศรษฐกิจก็คือ การรวมตัวกันหรือรวมกลุ่มกันขึ้น เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการค้า อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มตน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ อาทิ สหภาพยุโรป (European Union: EU) เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (The North American Free Trade Agreement: NAFTA) ตลาดร่วมแห่งอเมริกาใต้ (MERCOSUR) เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจของอาเซียนจะเห็นได้ว่าอาเซียนนั้นยังไม่มี ความเข้มแข็งเพียงพอที่จะแข่งขันคู่แข่งทางการรวมกลุ่มอย่างเช่นสหภาพยุโรป การสร้างความเข้มแข็งของอาเซียนจึงควรที่จะเริ่มต้นจากการบูรณาการใน

เชิงกว้าง (Wide integration) เป็นลำดับแรกด้วยการขยายความร่วมมือตามกรอบ ASEAN+3 เพื่อสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้ทัดเทียมคู่แข่ง โดยการสร้างประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (East Asia Economic Community: EAEC) ให้มีฐานะความเป็นประชาคม (Community) เป็นสำคัญ ซึ่งจะต้องสร้างความมีสำนึกร่วมกันต่อภัยคุกคามทางเศรษฐกิจและความสำนึกในการรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชนในภูมิภาค รวมไปถึงจะต้องสร้างความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ (Ownership) ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การสร้างฐานความร่วมมือทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งก่อนจะขยายความร่วมมือไปสู่ด้านการเมืองและความมั่นคง ทั้งนี้การสร้างประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (East Asia Economic Community: EAEC) จะทำให้เกิดกลุ่มเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่ขึ้นมาก ซึ่งทำให้มีอำนาจต่อรองทางการเมืองและการค้ากับสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป ตลอดจนสามารถพึ่งพากันและกันภายในภูมิภาคในยามที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้น

โดยบทความนี้ได้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ส่วนแรกเป็นการกล่าวถึงข้อจำกัดของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) บนเวทีเศรษฐกิจโลก

ส่วนที่ 2 เป็นประเด็นที่ว่าด้วยประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ในฐานะทางเลือกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ส่วนที่ 3 แนวทางการไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (East Asia Economic Community: EAEC) ส่วนที่ 4 ข้อจำกัดของการเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และส่วนที่ 5 บทสรุป

1. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) กับข้อจำกัดบนเวทีเศรษฐกิจโลก

จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13 ที่จัดขึ้น ณ ประเทศสิงคโปร์นั้นได้มีการวางยุทธศาสตร์สำคัญไว้ที่แผนการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint: AEC Blueprint) โดยมีการกำหนดคุณลักษณะของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอันเป็นเป้าหมายในการดำเนินการให้เกิดสัมฤทธิ์ผลภายในปี 2015 ไว้ 4 ประการ คือ¹

1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (Single Market and Production Base)

¹ พัชรพล วังศ์บุญสิน, “จากการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 สู่วประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี 2015” [ออนไลน์] แหล่งที่มา: [http://www.thaiworld.org/th/thailand_monitor/answer.php?question_id=709\[28/01/09\]](http://www.thaiworld.org/th/thailand_monitor/answer.php?question_id=709[28/01/09])

2. การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจระดับสูง (Highly Competitive Economic Region)
3. การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกัน (Region of Equitable Economic Region)
4. การเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกอย่างเต็มที่ (Fully Integrator Region in the Global Economy)

แม้ว่าแนวโน้มเศรษฐกิจอาเซียนจะมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นจากการที่ภูมิภาคอาเซียนกำลังจะเป็นตลาดร่วม (Single Market) ที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานอย่างเสรี แต่หากพิจารณาเปรียบเทียบศักยภาพทางเศรษฐกิจของอาเซียนกับสหภาพยุโรปแล้วจะเห็นได้ว่า อาเซียนยังคงตามหลังสหภาพยุโรปอยู่อีกมาก กล่าวคือ ภูมิภาคอาเซียนนั้น ประกอบด้วยประชากรประมาณ 560 ล้านคน มีพื้นที่ 4.5 ล้านตารางกิโลเมตร ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติประมาณ 1.1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ มีรายได้โดยรวมจากการค้าประมาณ 1.4 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีรายได้เฉลี่ย 2,227 เหรียญสหรัฐต่อคนต่อปี ขณะที่สหภาพยุโรป (EU) มีประชากรประมาณ 491 ล้านคน มีพื้นที่

4.3 ล้านตารางกิโลเมตร ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติประมาณ 18.93 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีรายได้เฉลี่ย 33,800 เหรียญสหรัฐต่อคนต่อปี² จากสภาพการณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบในลักษณะเชิงกายภาพระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรปในด้านจำนวนประชากรหรือพื้นที่นั้นไม่มีขนาดที่ใกล้เคียงกันมาก แต่หากเปรียบเทียบกันในเรื่องเศรษฐกิจแล้วกลับพบว่าอาเซียนยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นคู่แข่งของสหภาพยุโรป

โดยเมื่อพิจารณาจาก AEC Blueprint จะเห็นได้ว่าการเป็นตลาดร่วม (Single Market) ของอาเซียนนั้นยังคงประสบปัญหาด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี เพราะประเทศสมาชิกนั้นมีความแตกต่างกันทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อยู่มาก ทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงานจำกัดเฉพาะแรงงานที่มีฝีมือเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากกรณีของสหภาพยุโรปที่มีแรงงานที่มีทักษะทัดเทียมกันทั้งภูมิภาค

เมื่อเปรียบเทียบขนาดเศรษฐกิจของอาเซียนนั้น ขนาดเศรษฐกิจของอาเซียนยังมีขนาดเศรษฐกิจที่เทียบไม่ได้กับสหภาพยุโรปไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติที่แตกต่างกันกว่า 18 เท่า ประกอบกับการค้าภายในภูมิภาคที่อาเซียนนั้นต้องพึ่งพาสหภาพยุโรปนอกเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่สหภาพยุโรป

² “European Union” [ออนไลน์]. 2550. แหล่งที่มา: [www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ee.html\[01/02/09\]](http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ee.html[01/02/09])

นั้นมีการค้าภายในภูมิภาคในอัตราที่สูง นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงการกระจายรายได้ภายในภูมิภาคอาเซียนนั้น แสดงถึงการกระจายรายได้ที่ยังขาดประสิทธิภาพ สืบเนื่องมาจากสมาชิกอาเซียนที่เข้ามาภายหลังหรือกลุ่มประเทศ CLMV ที่ประกอบด้วย กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนามนั้น มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต่ำกว่ากลุ่มสมาชิกดั้งเดิม ประกอบด้วย ช่องว่างของรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยภายในแต่ละประเทศส่วนใหญ่มีช่องว่างที่ห่างกันมาก ดังจะเห็นได้จากรายได้เฉลี่ยต่อหัวของอาเซียนนั้นต่ำกว่าสหภาพยุโรปประมาณ 15 เท่า

อย่างไรก็ดี ในประเด็นของการบูรณาการ (Integration) จะเห็นได้ว่าอาเซียนนั้น เพิ่งกำลังจะก้าวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี ค.ศ. 2015 ในขณะที่สหภาพยุโรปนั้นได้เป็นสหภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Union) มานานหลายปี อาจกล่าวได้ว่าสหภาพยุโรปนั้นมีการบูรณาการทั้งเชิงกว้างและเชิงลึก สำหรับด้านเชิงกว้างนั้น สหภาพยุโรปมีสมาชิกทั้งหมด 27 ประเทศ ซึ่งเกือบทุกประเทศในยุโรปเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป ส่วนในด้านการบูรณาการในเชิงลึกนั้นจะเห็นได้ว่าสหภาพยุโรปมีลักษณะเป็นองค์กรเหนือรัฐ (Supranational Organization) ที่มีความเข้มข้นที่สุด โดยมีทั้งสภายุโรป (European Parliament) ศาลแห่งยุโรป (European Court) สกุลเงินยุโรป (EURO) ธนาคารกลางแห่งยุโรป (Central Bank of European)

โดยมีนโยบายทางเศรษฐกิจที่เป็นเอกภาพ ซึ่งเกิดจากความเป็นปึกแผ่นของสหภาพยุโรป

โดยสรุปเมื่อเปรียบเทียบศักยภาพของกลุ่มเศรษฐกิจทั้งสองกลุ่ม จะเห็นได้ว่าอาเซียนนั้นมีข้อจำกัดอย่างมากในการก้าวสู่สงครามทางเศรษฐกิจและสงครามการรวมกลุ่มประเทศ เนื่องจากปัจจัยสนับสนุนข้างต้นส่งผลกระทบต่อแนวทางของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาค ด้วยเหตุนี้ อาเซียนจะต้องเร่งสร้างกระบวนการบูรณาการโดยที่ไม่จำกัดขอบเขตแต่ภายในของอาเซียนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องขยายกรอบความร่วมมือให้มีขอบเขตกว้างขึ้น ด้วยสาเหตุที่ว่าถึงแม้กลุ่มอาเซียนจะสามารถบูรณาการในเชิงลึกได้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพที่มีอยู่ แต่ก็ไม่สามารถสร้างกลุ่มเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่เพียงพอทัดเทียมกับสหภาพยุโรปซึ่งเป็นคู่แข่งได้

2. ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (East Asia Economic Community: EAEC) กับความสำคัญในฐานะทางเลือกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC)

ด้วยข้อจำกัดของสมาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ดังจะเห็นได้จากบทเรียนของวิกฤตเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1997 ที่อาเซียนยังขาดความร่วมมือทางเศรษฐกิจและกลไกทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ ทำให้อาเซียนต้อง

หันไปขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund-IMF) ซึ่งเป็นองค์กรที่ถูกรับรองโดยชาติตะวันตก ส่งผลให้เมื่อประเทศในภูมิภาคเอเชียและอาเซียนกู้ยืมเงินจาก IMF แล้วต่างก็ถูกรวบงำทางเศรษฐกิจจากชาติตะวันตก ดังจะเห็นได้จากกรณีของไทยที่ต้องสูญเสียเงินสำรองที่สะสมตลอดระยะเวลากว่าทศวรรษแห่งการพัฒนาประเทศไปทั้งหมด 30,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ให้แก่ Tiger Fund ของ Julian Robertson ในไม่กี่สัปดาห์ ทำให้ไทยต้องกู้เงินจาก IMF พร้อมกับต้องยอมรับการกำกับนโยบายทางเศรษฐกิจโดยต้องแก้กฎหมาย 11 ฉบับ เพื่อเปิดทางให้นักลงทุนต่างชาติสามารถเข้าซื้อธนาคาร สถาบันการเงิน รัฐวิสาหกิจ และธุรกิจต่าง ๆ ได้อย่างเสรี³

ส่วนในปัจจุบันวิกฤตเศรษฐกิจของสหรัฐฯ หรือวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ (Hamburger Crisis) ก็กำลังจะขยายวงลูกกลมจนกลายเป็นวิกฤตเศรษฐกิจโลกที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจเอเชียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเอเชียจำเป็นต้องสร้างการบูรณาการจาก ASEAN เพื่อไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าอาเซียนจะมีข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียน-จีน และอาเซียน-ญี่ปุ่น แต่ในมุมมอง

ของผู้เขียนมีความเห็นว่าโครงสร้างลักษณะดังกล่าวนี้ไม่เพียงพอ ทั้งนี้เอเชียตะวันออกต้องสร้างการบูรณาการที่เข้มแข็งและเป็นเอกภาพกว่าที่เป็นอยู่โดยจะต้องสร้างสำนึก ร่วมกันและการเป็นเจ้าของ (Ownership) ร่วมกันที่มีจากภัยคุกคามทางวิกฤตเศรษฐกิจด้วยกัน โดยจะต้องมีการจัดตั้ง Asian Monetary Fund (AMF) เพื่อจะสามารถนำเงินกองทุนของเอเชียมาช่วยเหลือประเทศเอเชียที่จะประสบกับปัญหาสภาพคล่องทางเศรษฐกิจ และเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจลูกกลมเหมือนปี ค.ศ. 1997 ประกอบกับจะต้องผลักดันให้เกิดการรวมกันระหว่างเขตการค้าเสรีของจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ กับ AFTA เพื่อเป็นเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออกที่มีศักยภาพ ดังนี้

1. เป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่มีเงินสำรองกว่าครึ่งของเงินสำรองทั่วโลก
2. เป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่มี GNP ประมาณร้อยละ 40 ของทั่วโลก
3. เป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่มีการค้าภายใน (intra-trade) ร้อยละ 50
4. เป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่มีการลงทุนภายใน (intra-investment) ที่มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างทรัพยากร-เทคโนโลยี-ทุนที่มีประสิทธิภาพ

³ ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์, ทฤษฎีการพึ่งพาและเทววิทยาว่าด้วยการปลดปล่อย (กรุงเทพมหานคร: วิถีธรรม), 2546.

ด้วยเหตุนี้ จะเห็นได้ว่าการเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (EAEC) นั้น จะทำให้ภูมิภาคนี้กลายเป็นภูมิภาคที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ทัดเทียมกับสหภาพยุโรป โดยประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถที่จะพึ่งพิงซึ่งกันและกันภายในภูมิภาคได้เองในยามที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนของความสัมพันธ์ที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเลือกแนวทางในการขยายของเขตความร่วมมือในทางเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ โดยผู้เขียนจะนำการรวมกลุ่มที่มีอยู่ในภูมิภาคเอเชีย คือ APEC (Asia Pacific Economic Cooperation) และ ACD (Asia Cooperation Dialogue) เข้ามาเป็นทางเลือกและเป็นตัวแบบที่ใช้ในการเปรียบเทียบกับความร่วมมือในรูปแบบของประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (East Asia Economic Community : EAEC) กล่าวคือ

1. APEC (Asia Pacific Economic Cooperation)

เอเปคเป็นองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการผลักดันของออสเตรเลียที่ต้องการสร้างพื้นที่บนเวทีเศรษฐกิจของเอเชีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีในการหารือ แลกเปลี่ยน และสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ซึ่งใน

ปัจจุบันเอเปคมีสมาชิกทั้งหมด 21 ประเทศที่มาจากหลากหลายภูมิภาคมีทั้งในเอเชีย ยุโรป โอเชียเนีย อเมริกาเหนือ และอเมริกาใต้ จึงทำให้เป็นการยากที่จะสร้างความรู้สึกร่วมกันของประเทศสมาชิก อันส่งผลต่อการสร้างความเป็นประชาคมได้ เพราะแต่ละประเทศนั้นต่างก็มีความแตกต่างกันทั้งในด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่ขาดความเป็นมาร่วมกัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นไปได้ยากในการที่จะสร้างการบูรณาการในเชิงลึกภายใต้กรอบความร่วมมือของเอเปค

นอกจากนี้ ในช่วงแรกของการประชุมสุดยอดเอเปคนั้นประเทศในเอเชียต่างก็คิดว่าเอเปคเป็นเวทีในการที่ขับเคลื่อนความร่วมมือทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดการค้าเสรีอย่างเป็นธรรมชาติแต่อย่างไรก็ตาม ต่อมาเอเปคได้กลายเป็นเวทีที่สหรัฐฯ เข้ามาขยายอิทธิพลกดดันให้สมาชิกต้องยอมรับแนวทางของสหรัฐฯ อาทิเช่น ในการประชุมสุดยอดที่แวนคูเวอร์ ในปี ค.ศ. 1997 ได้มีการพิจารณาถึงการเปิดเสรีสินค้า 11 สาขาด้วยกัน ซึ่งสินค้าทั้ง 11 สาขานั้นมีอยู่ 2 สาขาที่เป็นด้านสินค้าทางการเกษตรที่ญี่ปุ่นจะไม่ยอมเปิดเสรีโดยเด็ดขาด⁴ ลักษณะดังกล่าวคือ ยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ที่ใช้เวทีเอเปคในการเปิดเสรีทางการค้าที่สหรัฐฯเองย่อมจะได้ผลประโยชน์เป็นอย่างมากเพราะสหรัฐฯนั้นเป็นผู้ควบคุมกลไกที่เกี่ยวข้องกับการค้าเสรีเอาไว้

⁴ ประภัสสร เทพชาตรี, กลุ่มเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ข้อเสนอแนะบทบาทของไทย (ปทุมธานี: สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2546.

หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียในปี ค.ศ. 1997 เอเชียและสหรัฐฯ นั้นไม่สามารถช่วยเหลือประเทศสมาชิกได้ ยิ่งไปกว่านั้น สหรัฐฯ ก็กลับเป็นแกนหลักในการต่อต้านแนวคิดการตั้ง Asian Monetary Fund (AMF) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ ในการประชุมสุดยอดเอเปคที่เซี่ยงไฮ้ในปี ค.ศ. 2001 สหรัฐฯ เป็นผู้ผลักดันแนวคิดเกี่ยวกับประเด็นในการต่อต้านการก่อการร้ายขึ้นมาเป็นวาระสำคัญในการประชุมสุดยอดเอเปคครั้งนั้น⁵ จากสภาพการณ์ดังนี้ เอเปคจึงกลายเป็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ถูกสหรัฐฯ เข้าครอบงำและบงการทิศทางการความร่วมมือ ส่งผลให้แนวทางของเอเปคนั้นก็กลายเป็นเวทีที่ไม่มีหลักการและขอบเขตที่แน่นอนขึ้นอยู่กับการชี้นำของสหรัฐฯ เป็นสำคัญ

2. ACD (Asia Cooperation Dialogue)

ACD เป็นกรอบความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากการผลักดันของรัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีเวทีในการสร้างความร่วมมือ และหารือกันทางเศรษฐกิจสำหรับภูมิภาคเอเชีย ซึ่งโดยเมื่อพิจารณาถึงจำนวนสมาชิกของ ACD ในเอเชียทั้งหมดที่เข้ามาเป็นสมาชิกนั้น จะเห็นได้ว่า ACD มีสถานะเช่นเดียวกับ

APEC ในประเด็นของการบูรณาการด้วยเหตุที่ว่าสมาชิกประเทศในเอเซียนั้นมีจำนวนรวมกันหลายสิบประเทศ และแต่ละประเทศถึงแม้ว่าจะมีความสัมพันธ์กันบ้างในทางด้านการค้า แต่ในด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจนั้น ทั้งภูมิภาคเอเซียยังไม่มี การเชื่อมโยงความร่วมมือที่แนบแน่นและยาวนานทำให้ ACD จึงเป็นเพียงกรอบการหารือทั่วไป ซึ่งสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ ACD ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ก็เนื่องจากว่า ACD นั้นเกิดมาจากความริเริ่มของไทย ซึ่งในมุมมองของประเทศเอเซียด้วยกันก็มองว่าไทยนั้นไม่มีศักยภาพและอิทธิพลในการผลักดันและแสดงบทบาทนำบนเวที ACD จึงส่งผลให้ ACD ไม่สามารถชักจูงประเทศในเอเซียเข้าร่วมมือภายใต้กรอบ ACD ได้อย่างจริงจัง

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า APEC และ ACD เป็นกรอบความร่วมมือที่มีข้อจำกัดอยู่มาก เมื่อเปรียบเทียบกับความเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเซียตะวันออกนั้น ในแง่ที่มองถึงความ เป็นประชาคม (Community) นั่นคือความรู้สึกร่วมกันหรือความรู้สึกเป็นเจ้าของผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่าจากประสบการณ์เกี่ยวกับวิกฤตเศรษฐกิจทั้งในปี ค.ศ. 1997 และวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน จะสร้างให้เอเซียตะวันออก (รวมถึงอาเซียน) ตระหนักถึงการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน โดยการสร้างการบูรณาการในเชิง

⁵ ประภัสสร เทพชาตรี, กลุ่มเศรษฐกิจเอเซียตะวันออก: ข้อเสนอแนะบทบาทของไทย (ปฐมธานี: สถาบันเอเซียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2546.

ลึก คือ การมีเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออก (East Asia Free Trade Area: EAFTA) การเป็นตลาดร่วม (common market) การมีกลไกทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ เช่น การมี AMF เพื่อแก้ไขปัญหาทางการเงินของภูมิภาค ส่วนในการบูรณาการเชิงกว้างนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าต้องเริ่มจากรากฐานของ ASEAN+3 ให้มีความเข้มแข็งเสียก่อนแล้ว จึงค่อยขยายความร่วมมือให้กว้างขึ้นต่อไป

3. แนวทางการไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก (East Asia Economic Community : EAEC)

3.1 การใช้กรอบความร่วมมือ ASEAN+3 เป็นพื้นฐาน

ในปัจจุบันเริ่มมีทางเลือกที่กว้างกว่ากรอบความร่วมมือ ASEAN+3 ซึ่งคือ ASEAN+6 ที่ประกอบด้วยอินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์เพิ่มเข้ามา ทั้งนี้หากพิจารณาขนาดของเศรษฐกิจนั้น ASEAN+6 จะมีศักยภาพที่เหนือกว่า ASEAN+3 แต่หากพิจารณาในแง่ของการก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจ (Economic Community) ที่จำเป็นต้องมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เป็นชุมชนเดียวกัน และมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ต้องรักษาไว้ร่วมกันแล้ว ความเป็นไปได้ในการสร้างประชาคมเศรษฐกิจของ

ASEAN+3 จะมีมากกว่า ASEAN+6 เนื่องจากทั้งออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ต่างเป็นกลุ่มประเทศที่มีความเป็นตะวันตกมากกว่าเอเชีย ดังนั้นเมื่อเกิดการบูรณาการที่นอกเหนือจากด้านเศรษฐกิจก็จะเป็นการยากที่จะแสวงหาจุดร่วมในอัตลักษณ์แห่งเอเชียนอกจากนี้ การที่ประเทศทั้งสองไม่ได้ผ่านประสบการณ์จากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจเอเชียร่วมกับประเทศในเอเชียตะวันออก ทำให้ไม่อาจรับรู้และเข้าใจได้ถึงความทุกข์ยากในการฝ่าฟันวิกฤตร่วมกัน ในส่วนอินเดียถึงแม้จะมีความเป็นเอเชียก็ตามแต่ด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่าง ASEAN+3 กับอินเดียนั้นยังอยู่ในระดับที่ต่ำอยู่ ประกอบกับความขัดแย้งระหว่างจีนกับอินเดียในอดีตโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีสงครามจีน-อินเดีย (The Sino-Indian War) ในปี ค.ศ. 1962 ซึ่งทำให้อินเดียมีความรู้สึกที่จีนเป็นภัยคุกคามที่สำคัญที่สุด จนส่งผลให้อินเดียต้องการสร้างแสนยานุภาพของกองทัพให้เข้มแข็ง ด้วยการทุ่มเทงบประมาณให้แก่กองทัพ ถึงแม้ว่าประเทศจะยากจนเพียงใดก็ตาม⁶ เช่นนี้ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าแนวทางการไปสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก (EAEC) ควรจะเริ่มจากกรอบความร่วมมือ ASEAN+3 ที่มีแรงผลักดันจากการเผชิญหน้าร่วมกันกับวิกฤตเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ซึ่งจะก่อให้เกิดกรอบความร่วมมือทาง

⁶ เฉลิม พงศ์อาจารย์, *ประวัติศาสตร์อินเดีย (พิชฌุโลก: โครงการตำรามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชฌุโลก)*, 2529.

เศรษฐกิจที่เข้มแข็ง ตลอดจนความสามารถในการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจร่วมกัน อันจะนำไปสู่การบูรณาการในเชิงลึกภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย

ภายใต้กรอบความร่วมมือ ASEAN+3 มีการผลักดันแนวคิดต่าง ๆ ในการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการเงิน อาทิ เช่น แนวคิดการก่อตั้ง Asian Monetary Fund (AMF) ของญี่ปุ่น การตั้งเขตการค้าเสรี ASEAN-จีน ASEAN-ญี่ปุ่น และ ASEAN-เกาหลีใต้ ที่มีแนวโน้มที่จะขยายเป็นเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออก (East Asia Free Trade Area: EAFTA) นอกจากนี้ ภายใต้กรอบความร่วมมือ ASEAN+3 มีการประชุมร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็น การประชุมรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจอาเซียน+3 (AFM+3) และการประชุมรัฐมนตรีด้านการเงินอาเซียน+3 (AFM+3) ซึ่งเป็นการประชุมร่วมกันของทั้งสองฝ่ายเป็นเวลายาวนาน ส่งผลต่อการสร้างความเข้าใจและปรับโครงสร้างภายในรองรับการบูรณาการ (Integration) ไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก (EAEC) ในอนาคต

ประกอบกับด้วยความร่วมมือ ASEAN+3 นั้น ยังมีการสร้างความร่วมมือในด้านความมั่นคง โดยประเทศ+3 คือ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ได้ลงนามใน Treaty of Amity and Cooperation (TAC) ที่ฝ่ายอาเซียนได้เสนอมา ส่วนในกรอบการหารือ ASEAN Regional Forum (ARF) ที่เป็น

พื้นฐานการสร้างความร่วมมือในด้านความมั่นคงให้แก่ภูมิภาค โดย ARF ในปัจจุบันก็ได้มีมาตรการการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ (CBM) ระหว่างสมาชิกโดยมีการหารือเกี่ยวกับความมั่นคงระหว่างกัน, การประกาศนโยบายป้องกันประเทศให้ประเทศผู้เข้าร่วมทราบ และมีการสังเกตการณ์การซ้อมรบระหว่างกัน เป็นต้น ส่งผลให้ความหวาดระแวงต่อกันภายในภูมิภาคนั้นลดน้อยลง ซึ่งในอนาคต ARF ก็น่าจะพัฒนาให้มีการทูตแบบเชิงป้องกัน (Preventative Diplomacy) และกลไกจัดการความขัดแย้ง ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างสันติภาพและเสถียรภาพอย่างยั่งยืนให้แก่ภูมิภาค

กล่าวโดยสรุป ASEAN+3 นั้น เป็นกรอบความร่วมมือที่เกิดจากความรู้สึกถึงภัยคุกคามทางเศรษฐกิจที่ร่วมกันของเอเชีย ประกอบกับ ASEAN+3 ยังเป็นเวทีที่สร้างความร่วมมือระหว่างกันภายในภูมิภาคทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างยาวนาน ทำให้ ASEAN+3 นั้น มีความเข้าใจระหว่างกันดีขึ้นโดยลำดับจนสามารถเป็นพื้นฐานในการบูรณาการในเชิงลึกไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกเป็นอย่างดี

3.2 แนวทางตามการบูรณาการทางเศรษฐกิจ (Economic Integration)

แนวทางของการเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อันนี้ หากจะดูตามแนวทางของการบูรณาการทางเศรษฐกิจ (Economic

Integration) ที่ขั้นตอนมีอยู่ 5 ขั้นตอนด้วยกัน ก็คือ⁷

1. PTA (Preferential Trading Arrangement)
2. FTA (Free Trade Area)
3. Custom Union
4. Common Market
5. Economic Union

เมื่อดูความพร้อมของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่กำลังจะพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจขั้นที่ 4 คือ Common Market ในปี ค.ศ. 2015 อาจกล่าวได้ว่าแนวโน้มการบูรณาการทางเศรษฐกิจของอาเซียนนั้นมีความรุดหน้ามากกว่ากลุ่มประเทศ+3 (Plus three) ที่กำลังอยู่ในช่วงการจัดตั้งเขตการค้าเสรีตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ปัจจัยตัวเร่งที่ทำให้ทั้งสองกลุ่มนั้นรวมตัวกันได้รวดเร็วยิ่งขึ้นซึ่งก็คือ

1. วิกฤตทางเศรษฐกิจ เนื่องจากบทเรียนของวิกฤตเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1997 กับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบันนั้น จะเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ ASEAN+3 ต้องเร่งสร้างการบูรณาการไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (EAEC) เพื่อสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และสร้างกลไกการเงินภายในที่มี

ประสิทธิภาพ เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของเอเชียเอาไว้

2. กระแสการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจากแนวโน้มของโลกปัจจุบัน คือโลกที่มีการแข่งขันในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ อาทิ MERCOSUR และ NAFTA เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหภาพยุโรป (EU) ที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ซึ่งกระแสดังกล่าวก็เป็นแรงผลักดันอีกแรงหนึ่งที่ทำให้ ASEAN+3 ต้องเร่งกระบวนการบูรณาการเพื่อการต่อรองที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

จากปัจจัยทั้ง 2 ประการ ผู้เขียนเชื่อว่าปัจจัยทั้งสองข้างต้นจะเป็นตัวเร่งที่สำคัญในการรวมตัวกันระหว่าง ASEAN กับ ASEAN+3 ซึ่งอาจจะเทียบเคียงได้กับกระแสความหวาดระแวงคอมมิวนิสต์ในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ล้นสุดลง ที่เป็นปัจจัยผลักดันให้สหภาพยุโรปเร่งเข้าสู่กระบวนการบูรณาการ ทั้งนี้แม้ว่ากระแสกดดันทางเศรษฐกิจจะไม่มีพลวัตเท่ากับแรงกดดันจากกระแสคอมมิวนิสต์ก็ตาม อย่างไรก็ตาม ปัจจัยอีกประการที่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็คือ การที่ปัจจุบันสหรัฐฯ เองก็ต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง สหรัฐฯ จึงต้องคอยประคับประคองเศรษฐกิจของตนให้พ้นจากวิกฤต

⁷ สมนึก แดงเจริญ, ทัศนวิสัยด้วยคารวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ (กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), 2537.

ช่วงเวลาเช่นนี้ สหรัฐฯ จึงไม่อาจจะเข้ามาขัดขวางการบูรณาการทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบความร่วมมือ ASEAN+3 เหมือนเช่นที่สหรัฐฯ เคยเข้ามาแทรกแซงและผลักดันให้ AMF ต้องเลิกล้มไปเหลือเพียงการจัดตั้งกองทุนเงิน (Asia Swap Arrangement) ภายหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1997 ด้วยเหตุนี้ การรวมกลุ่มระหว่าง ASEAN+3 จึงน่าจะเกิดได้เร็วขึ้นและง่ายมากขึ้น หากปลอดจากการแทรกแซงโดยสหรัฐฯ

3.3 การมีองค์การกับการมีกลไกทางเศรษฐกิจและการเงินที่มีประสิทธิภาพ

จากบทเรียนของวิกฤตเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1997 ภูมิภาคเอเชียนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทบทวนว่าถึงเวลาแล้วที่เอเชียจะต้องสร้างองค์กรและกลไกทางเศรษฐกิจการเงินที่จะสามารถช่วยเหลือภูมิภาคเอเชียด้วยกันได้ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า ASEAN+3 ที่จะก้าวไปเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกนั้นจะต้องมีลักษณะขององค์กรที่พัฒนามาจากพื้นฐานของอาเซียนโดยการขยายขอบเขตและกลไกการดำเนินงานให้กว้างขึ้น กล่าวคือ ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกจะต้องมีสำนักงานเลขา (secretariat) มีคณะมนตรี (Council) ที่มีการประชุมหารือกันเป็นประจำ และมีคณะกรรมการต่าง ๆ (committees) อาทิเช่น คณะกรรมการบริหาร (Executive Committee) คณะกรรมการการค้า (Trade Com-

mittee) เป็นต้น

โดย ASEAN+3 และสำนักเลขาธิการต้องมีบทบาทในการเปิดเสรีการค้าในภูมิภาคโดยการกำหนดนโยบายทางการค้าและอัตราภาษีศุลกากรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อความชัดเจนและแน่นอนในการค้ากับประเทศภายนอกกลุ่ม ทั้งนี้ ASEAN+3 และสำนักเลขาธิการจะต้องประสานและสร้างความกลมกลืนในด้านนโยบายทางเศรษฐกิจในระดับมหภาคโดยการค่อยๆ สร้างความเป็นเอกภาพเชิงนโยบายขึ้นมาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการเจรจาต่อรองกับประเทศภายนอกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในระดับภูมิภาคอย่างสอดคล้องกัน นอกจากนี้แนวทางดังกล่าวยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการรองรับการบูรณาการจากประชาคมเศรษฐกิจ (Economic Community) ไปสู่การเป็นสหภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Union) ในอนาคตต่อไปโดยการเป็นสหภาพเศรษฐกิจนั้นจะมีลักษณะดังนี้

1. การมีนโยบายทางการเงินและการคลังร่วมกัน (Unification of monetary and fiscal policies)
2. การมีเงินตราสกุลเดียวกัน (Common currency)
3. การมีโครงสร้างอัตราภาษีร่วมกัน (Common tax and structure)

ในส่วนของหลักการ (Principle) หาก ASEAN+3 จะต้องการก้าวไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจที่ได้รับการยอมรับจากประชาคมโลก ผู้เขียนมีความเห็นว่าหลักการ

พื้นฐานของอาเซียนที่จะต้องใช้นันทมติ (Consensus) นั้นไม่เพียงแต่จะเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการบูรณาการให้ล่าช้าลงเท่านั้น แต่ความไม่โปร่งใสบางประการของฉันทมติก็เป็นสิ่งที่มีอาจจะยอมรับได้บนเวทีโลก เช่นกรณีของแรงงานบังคับ (Force labour) ในพม่า ที่ทั้งสหภาพยุโรปและสหรัฐฯจะไม่ยอมรับการกระทำของรัฐบาลพม่า และสินค้าของพม่าตามกฎแหล่งกำเนิดของสินค้า (Rule of origin) แต่อาเซียนก็ยังคงใช้นันทมติโอบอุ้มการกระทำของ ลักษณะเช่นนี้ของสมาชิกเสมอมา จากแนวทางดังกล่าว ASEAN+3 จะต้องค่อยๆ เปลี่ยนแปลงหลักการจากฉันทมติ (Consensus) มาเป็นการใช้เสียงส่วนใหญ่ (Majority vote) เพื่อให้เกิดความชัดเจนและการยอมรับถึงความโปร่งใสในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ของ ASEAN+3 ทั้งนี้เพื่อการยอมรับของนานาประเทศ และเพื่อการสร้างประชาคมทางเศรษฐกิจที่ต้องเป็นประชาคมแห่งกฎระเบียบ (Rule-based Community) ต่อไป

ในด้านของกลไกทางการเงินนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะต้องพัฒนาความตกลงในการแลกเปลี่ยนเงินตราอาเซียน (ASEAN Swap Arrangement: ASA) ไปเป็นกองทุนการเงินแห่งเอเชีย (Asian Monetary Fund: AMF) ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือและการเสริมสภาพคล่องของการเงินเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีประสิทธิภาพ

ยิ่งขึ้น เนื่องจาก ASA เป็นความตกลงที่มีวงจำกัดเพียงแค่ประเทศสมาชิกในอาเซียนเท่านั้น ส่งผลให้ยามที่สมาชิกประสบปัญหาสภาพคล่องอย่างรุนแรงก็จะต้องหันไปพึ่ง IMF อีก ถึงแม้จะมีความตกลงแลกเปลี่ยนเงินตราทวิภาคี (Bilateral Swap Arrangement: BSA) ที่มีการขยายความร่วมมือไปตามกรอบ ASEAN+3 ก็ตาม แต่ BSA ก็เป็นเพียงความตกลงแบบทวิภาคีที่เป็นกลไกในเพื่อเสริมความช่วยเหลือจาก IMF เท่านั้น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า BSA นั้นไม่เพียงพอต่อการสร้างเสถียรภาพทางการเงินและการแก้ไขปัญหาเมื่อยามที่ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

โดยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะต้องสร้างให้ AMF เป็นองค์กรที่มีลักษณะโครงสร้างและภารกิจที่เหมือนกับ IMF ที่คอยดูแลและติดตามภาวะทางเศรษฐกิจการเงินของสมาชิกอย่างใกล้ชิด รวมถึงการจัดประชุมระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับต้องมีการประเมินและติดตามภาวะทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศและในระดับภูมิภาคโดยใกล้ชิด เพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มทางเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยในยามที่เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจการเงิน AMF จะต้องสามารถ Swap เงินได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขปัญหาสภาพคล่องแก่สมาชิกและป้องกันการขยายตัวของภัยคุกคามทางเศรษฐกิจ หรืออาจกล่าวได้ว่า AMF จะเป็นองค์กรที่ทำให้เอเชียสามารถพึ่งพาเอเชียด้วยกันได้อย่างแท้จริง

3.4 การสร้างสำนึกร่วมกันในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก

ถึงแม้ว่าเอเชียตะวันออกจะมีความแตกต่างกันในทั้งระบอบการปกครอง สังคม และวัฒนธรรมจนอาจจะไม่สามารถสร้างอัตลักษณ์ (Identity) ร่วมกันได้ในวัน แต่การสร้างควมมีสำนึกร่วมกันของภูมิภาคนี้จะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อทุกประเทศตระหนักถึงภัยคุกคามทางเศรษฐกิจการเงินที่เอเชียตะวันออกต่างก็ประสบกับความยากลำบากร่วมกัน อย่างเช่นในกรณีของวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1997 ที่ทั้งอาเซียนและเอเชียตะวันออกนั้นไม่สามารถช่วยเหลือกันเองได้ ทำให้ต้องหันไปหาความช่วยเหลือจากตะวันตกโดยผ่าน IMF ซึ่งต่อมาในภายหลัง เมื่อเกิดความตระหนักถึงภัยคุกคามทางเศรษฐกิจร่วมกันจึงเป็นแรงผลักดันให้อาเซียนและเอเชียตะวันออกกลับมาทบทวนว่าถึงเวลาที่เอเชียตะวันออกจะต้องพึ่งพากันได้ยามเกิดวิกฤต ยังผลให้เกิดความร่วมมือภายใต้กรอบ ASEAN+3 ขึ้นมา

ยิ่งไปกว่านั้นสถานการณ์ดังกล่าวยังเป็นแรงขับให้เกิดแนวทาง และกรอบความร่วมมือต่างๆ ที่เอเชียต่างมุ่งหมายในการปกป้องผลประโยชน์ร่วมกัน อาทิเช่น Asia Cooperation Dialogue (ACD), Asian Monetary Fund (AMF) และ Asia bond เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าภัยคุกคามทางเศรษฐกิจการเงินนั้นคือแรงขับที่สำคัญในการสร้างสำนึกที่มุ่งหมายจะรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจาก

ความรู้สึกร่วมกันดังกล่าวจะสร้างความเป็นพวกเดียวกันและ ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ (Ownership) ร่วมกัน อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการก้าวไปเป็นประชาคมทางเศรษฐกิจ (Economic Community) แต่ทั้งนี้เอเชียตะวันออกจะต้องหาแนวทางในการขยายผลให้ประชาชนภายในภูมิภาคมีความตระหนักถึงภัยคุกคามทางเศรษฐกิจร่วมกัน เพื่อใช้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจให้เป็นโอกาสในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกอย่างเข้มแข็งต่อไป

4. ปัญหาและอุปสรรคของการไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก (East Asia Economic Community: EAEC)

4.1 ปัญหาความขัดแย้งของประเทศสมาชิก

เมื่อมองไปที่ความขัดแย้งของประเทศสมาชิก ASEAN+3 ในจะเห็นได้ว่ามีความขัดแย้งที่หลากหลาย โดยมีทั้งปัญหาความขัดแย้งจากความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ อาทิเช่น ความหวาดระแวงของไทยต่อพม่าที่เกิดจากสงครามเสียกรุงทั้งสองครั้งส่งผลให้ไทยได้สร้างให้พม่าเป็นศัตรูถาวร หรือจะเป็นกรณีของเวียดนามที่ถูกจีนรุกรานและครอบครองในอดีตส่งผลให้เวียดนามนั้นสร้างให้จีนเป็นศัตรูที่ถาวรเช่นกัน ในส่วนของปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับพรมแดนก็มีอยู่หลายกรณี อาทิความขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหากรณี

พิพาทบริเวณเขาพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชา ปัญหาความขัดแย้งบนหมู่เกาะสเปดลีย์และเกาะพาราเซล ที่หลายประเทศในอาเซียนและจีนต่างก็อ้างสิทธิ์ นอกจากนี้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ยังมี ความขัดแย้งเกี่ยวกับประเด็นของการเป็นคู่แข่งทางการค้าต่อกัน ดังเช่นกรณีทั้งที่ไทยและเวียดนามต่างก็เป็นคู่แข่งกันทั้งทางการค้าและการลงทุน หรือกรณีระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ในการเป็นคู่แข่งทางการค้า เป็นต้น

จากปัญหาข้างต้นนั้นถือได้ว่าเป็นอุปสรรคต่อการเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (East Asia Economic Community: EAEC) ด้วยเหตุของความขัดแย้งและความหวาดระแวงดังกล่าวนี้ทำให้ประชาคมนั้นไม่มีความไว้วางใจระหว่างกัน ถึงแม้ว่าการบูรณาการของ ASEAN+3 ในการก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นจะมีแนวโน้มที่ดี แต่หากมองในแง่ความเป็นประชาคมที่มีความรู้สึกและสำนึกร่วมกันในด้านการเมืองและสังคมวัฒนธรรมนั้น ASEAN+3 จะต้องมีการสร้าง ความไว้วางใจ กลไกในการสร้างสำนึกความเป็นพวกเดียวกันที่จะต้องเป็นมากกว่าความรู้สึกร่วมกันต่อภัยคุกคามทางเศรษฐกิจ โดยกระบวนการของกลไกดังกล่าว อาจจะต้องใช้เวลาอย่างยาวนานในการสร้างความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ (Ownership) ร่วมกันในทุกๆ ด้าน

ในส่วนความขัดแย้งบนความเป็นคู่แข่งทางการค้าระหว่างกันของ ASEAN+3

นั้นถือได้ว่าเป็นอุปสรรคโดยตรงของการเป็นประชาคมเศรษฐกิจ (Economic Community) ที่ ASEAN+3 ต้องค่อยๆ ลดความขัดแย้งกันทางการค้า การลงทุน ประกอบกับต้องมีแนวทางในการกระจายและประสานผลประโยชน์ของประเทศสมาชิกด้วยกันอย่างทั่วถึง เช่นในกรณีของความเป็นคู่แข่งในการค้าข้าวของไทยและเวียดนาม เราต้องทราบว่าไทยนั้นสามารถผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูงได้ ในขณะที่ผลผลิตข้าวของเวียดนามนั้นส่วนใหญ่จะเป็นข้าวที่มีคุณภาพต่ำ ดังนั้นจะต้องมีการทำการสำรวจความต้องการข้าวของตลาดโลก ว่าตลาดใดมีความต้องการบริโภคข้าวคุณภาพใด ทั้งนี้เพื่อการจัดสรรและแบ่งตลาดการค้าข้าวระหว่างไทยกับเวียดนามอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก

การก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้กรอบความร่วมมือ ASEAN+3 นั้นมีปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งก็คือความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มประเทศได้ออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มประเทศ ASEAN และกลุ่มประเทศ +3 โดยที่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจนั้นเกิดขึ้นจากภายในกลุ่มอาเซียน ในขณะที่กลุ่มประเทศ+3 นั้นมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ทัดเทียมกัน ดังจะเห็นได้จากกลุ่มประเทศ+3 มีประเทศร่ำรวยเกือบที่สุดในโลกคือ ญี่ปุ่นที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติประมาณ 4.844 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ มี

รายได้เฉลี่ยต่อหัวประมาณ 35,300 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี ในขณะที่กลุ่มประเทศ ASEAN นั้นมีประเทศที่เกือบจะยากจนที่สุดในโลกคือลาว โดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติประมาณ 5.1 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ รายได้เฉลี่ยต่อหัวประมาณ 2,100 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี ด้วยเหตุนี้กรอบความร่วมมือ ASEAN+3 จึงจำเป็นที่จะต้องลดความเหลื่อมล้ำของประเทศสมาชิกโดยอาจจะเริ่มที่กลุ่มประเทศ +3 กับประเทศกลุ่มพัฒนาแล้วในอาเซียนจะต้องถ่ายทอดทางเทคโนโลยี, การสนับสนุนในการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และความช่วยเหลือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แก่ประเทศกลุ่มกำลังพัฒนาในอาเซียน

4.3 ปัญหาการแย่งชิงความเป็นผู้นำภายในภูมิภาค

สำหรับอุปสรรคประการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการรวมกลุ่มของประเทศในเอเชียตะวันออกเพื่อที่จะก้าวไปสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกนั้น (East Asia Economic Community: EAEC) ก็คือปัญหาการแย่งชิงความเป็นผู้นำภายในภูมิภาค โดยญี่ปุ่นไม่ต้องการให้จีนมีบทบาทโดดเด่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากญี่ปุ่นเกรงว่าหากจีนเข้ามามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ จนกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในภูมิภาคแทนที่ญี่ปุ่นแล้วนั้นจีนก็จะเป็นคู่แข่งทางเศรษฐกิจที่สำคัญของญี่ปุ่น อันจะกระทบต่อผลประโยชน์ทางการค้าและการลงทุนของญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่นได้ลงทุนและทุ่มเทให้

แก่ภูมิภาคนี้อย่างมหาศาล ด้วยเหตุนี้ ญี่ปุ่นจึงพยายามผลักดันให้เกิดประชาคมเอเชียตะวันออกอย่างจริงจังตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 และได้แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะมีบทบาทสำคัญๆ เพื่อช่วงชิงความเป็นผู้นำในเอเชียให้กลับคืนมาอีกครั้ง ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือท่าทีของญี่ปุ่นที่ต้องการจะมีบทบาทนำในการบริหารกองทุนการเงินแห่งเอเชีย (Asian Monetary Fund: AMF) ทั้งนี้การกระทำที่เกิดขึ้นดังกล่าวของญี่ปุ่นสร้างความหวาดระแวงให้แก่ประเทศกลุ่มอาเซียนว่าอาจจะถูกญี่ปุ่นครอบงำผ่าน AMF เช่นเดียวกับที่สหรัฐฯ มีอิทธิพลครอบงำ IMF

อย่างไรก็ดี การที่จีนได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและด้านการเมืองที่สูงขึ้นเรื่อยๆ นั้นทำให้กลุ่มประเทศอาเซียนบางส่วนมีความวิตกว่าอาจจะถูกจีนครอบงำเช่นกัน ดังนั้นกลุ่มประเทศอาเซียนจึงต้องการให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจระหว่างจีนและญี่ปุ่น ซึ่งแม้ว่าจะจะเป็นผลดีต่อภูมิภาคโดยรวม แต่ก็อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งอันเกิดจากการแย่งชิงความเป็นผู้นำในภูมิภาคได้ หากจีนและญี่ปุ่นไม่สามารถประสานผลประโยชน์ได้ลงตัว อันก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกในที่สุด

4.4 ปัญหาการกดดันจากสหรัฐอเมริกา

การรวมตัวกันภายใต้กรอบความร่วมมือ ASEAN+3 ที่มีแนวทางพัฒนาไปสู่การเป็น

เขตการค้าเสรีตะวันออก (East Asia Free Trade Area: EAFTA) และการเป็นตลาดร่วม (Common Market) หรือการเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก (East Asia Economic Community: EAEC) ทำให้เอเชียตะวันออกจะมีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ทัดเทียมกับสหภาพยุโรป (European Union: EU) และมีอำนาจการต่อรองที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้สหรัฐฯ เกิดความหวาดระแวงว่าสถานะการเมืองโลกจะกลายเป็นการเมืองสามขั้วคือ ขั้วอเมริกาเหนือ ขั้วสหภาพยุโรป และขั้วเอเชียตะวันออก ดังนั้นภายใต้ยุทธศาสตร์ในการครองความเป็นเจ้าของสหรัฐฯ จึงมีแนวทางหลักที่จะต้องทำให้เอเชียตะวันออกไม่สามารถรวมตัวกันได้ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่สหรัฐฯ สนับสนุนให้เอเชียใช้เวที APEC เป็นกรอบความร่วมมือหลักของภูมิภาค

จากสภาพการณ์ดังกล่าว เมื่อเอเชียตะวันออกมีแนวทางการรวมกลุ่มขึ้นมาครั้งใด สหรัฐฯ ก็จะมีท่าทีที่กีดกันโดยอ้างว่าเอเชียนั้นมีกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจคือ เอเปค อยู่แล้วจึงไม่จำเป็นที่จะต้องสร้างกรอบความร่วมมืออื่นขึ้นมาทดแทนอีก หรือจะเป็นในกรณีของวิกฤตเศรษฐกิจปี ค.ศ. 1997 ญี่ปุ่นได้นำเสนอแนวคิดการก่อตั้งกองทุนการเงินแห่งเอเชีย (Asian Monetary Fund: AMF) ขึ้นเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสภาพคล่องของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออก แต่สหรัฐฯ ก็ได้ทำการขัดขวางจน AMF ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุที่สหรัฐฯ ไม่ต้องการให้กองทุนการเงินอื่นเกิดขึ้นมานอก

เหนือจาก IMF ที่อยู่ในการควบคุมของสหรัฐฯ เอง

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ายุทธศาสตร์ในการกีดกันความร่วมมือของเอเชียตะวันออกนั้นยังจะต้องดำเนินต่อไป เพราะการที่จะเกิดขั้วอำนาจเอเชียขึ้นมาขึ้นนั้นถือว่าการกระทบต่อผลประโยชน์หลักของสหรัฐฯ ที่มีเพียงแค่เป็นผลประโยชน์ภายในภูมิภาคเอเชียเท่านั้นแต่เป็นการกระทบผลประโยชน์บนเวทีโลกที่ลดทอนยุทธศาสตร์ความเป็นเจ้าของสหรัฐฯ ลง แต่ในสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจโลกในปัจจุบันที่สหรัฐฯ กำลังเผชิญอยู่ก็น่าจะทำให้สหรัฐฯ ลดแรงกดดันในการขัดขวางกลุ่มในเอเชียตะวันออกลง

5. บทสรุป

หากพิจารณาข้อจำกัดของการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนบนเวทีเศรษฐกิจโลกนั้นมีอยู่หลายประการ กล่าวคือ ศักยภาพเศรษฐกิจของอาเซียนยังเทียบกับสหภาพยุโรปไม่ได้ ทั้งนี้ก็สืบเนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก โดยเฉพาะระหว่างกลุ่มสมาชิกดั้งเดิมกับกลุ่มสมาชิกใหม่ที่เข้ามาภายหลัง นอกจากนี้การที่อาเซียนพึ่งพาดตลาดนอกภูมิภาคเป็นส่วนใหญ่ส่งผลต่อการก้าวไปสู่การเป็นตลาดร่วม (Single Market) ของอาเซียนในปี ค.ศ. 2015 ซึ่งอาจจะทำให้เป้าหมายในการดำเนินการดังกล่าวมีความล่าช้าออกไป ทั้งนี้อาเซียนจะต้องเร่งสร้างกระบวนการบูรณาการทางเศรษฐกิจ โดยแสวงหาความร่วมมือจากกลุ่มประเทศภายนอก

ขอบเขตของอาเซียนเอง โดยเฉพาะจากจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ซึ่งจะเป็นการบูรณาการทั้งเชิงกว้างและลึก เพื่อสร้างกลุ่มเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่ที่สามารถแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลกได้ ซึ่งแม้ว่าอาเซียนจะมีกรอบความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจกับประเทศจีน เกาหลี และญี่ปุ่น ภายใต้กรอบ ASEAN+3 หากแต่โครงสร้างดังกล่าวก็ยังไม่มีความเพียงพอที่จะขับเคลื่อนพลวัตทางเศรษฐกิจที่สามารถแข่งขันกับกลุ่มเศรษฐกิจอื่นๆ บนเวทีโลกได้

จากสภาพการณ์ดังกล่าว การก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มประเทศในภูมิภาค โดยการจัดตั้งเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออก (East Asia Free Trade Area: EAFTA) และการเป็นตลาดร่วม (Common Market) ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มศักยภาพและอำนาจในการต่อรองแล้ว ยังเป็นการพึ่งพาซึ่งกันและกันภายในภูมิภาคได้เป็นอย่างดี โดยอาศัยกลไกการเงินที่มีประสิทธิภาพโดยผ่าน Asian Monetary Fund (AMF) ทั้งนี้การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกจะต้องสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของ (Ownership) ร่วมกัน หรือความรู้สึกร่วมกันภายใต้ภัยคุกคามจากวิกฤตเศรษฐกิจ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ประเทศสมาชิกอยากเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น อันจะเป็นพลังขับเคลื่อนองค์กรให้มีความเข้มแข็งและมีพลวัตอย่างต่อเนื่อง มิฉะนั้นแล้ว อาจจะมีสถานะภาพเช่นเดียวกับ APEC หรือ ACD ที่ไม่มีบทบาทเด่นชัดในทาง

ปฏิบัติ เนื่องจากประเทศสมาชิกขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน จึงไม่มีแรงผลักดันในการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ดี การก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกนั้นจำเป็นต้องอาศัยกรอบความร่วมมือ ASEAN+3 เป็นพื้นฐาน เนื่องจากภายใต้กรอบความร่วมมือ ASEAN+3 นั้นมีกระบวนการพัฒนาที่จะนำไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออก นอกจากนี้ภายใต้กรอบความร่วมมือ ASEAN+3 นั้นมีกลไกการดำเนินงานที่เปิดโอกาสให้ผู้นำประเทศ เจ้าหน้าที่ระดับสูง ตลอดจนคณะทำงานได้ร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือถึงประเด็นสำคัญๆ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม อันเป็นส่วนความสำคัญในการสร้างความเข้าใจระหว่างกันให้ดีขึ้น และนำไปสู่การปรับโครงสร้างภายในเพื่อรองรับการบูรณาการไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก

สำหรับแนวทางการบูรณาการทางเศรษฐกิจ (Economic Integration) นั้น ปัจจัยสำคัญสองประการที่เป็นตัวเร่งในการรวมตัวกันระหว่าง ASEAN และ ASEAN+3 นั้น คือ แนวโน้มของวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปัจจุบันที่กำลังทวีความเลวร้ายจนกลายเป็นแรงผลักดันให้เกิดประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกขึ้น และอีกประการคือ กระแสการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเร่งให้ ASEAN+3 ต้องรวมกลุ่มกันให้แข็งแกร่งมากขึ้น เพื่อสร้างอำนาจต่อรองที่มีประสิทธิภาพ

ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการก้าวไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นอยู่หลายประการ ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งของประเทศสมาชิก ทั้งทางด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคม ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศ ASEAN และกลุ่มประเทศ +3 ทั้งยังมีปัญหาการแย่งชิงความเป็นผู้นำภายในภูมิภาคระหว่างญี่ปุ่นและจีน ตลอดจนปัญหากดดันจากสหรัฐฯ ซึ่งส่งผลต่อการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการพัฒนาไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นอาจจะต้องใช้เวลาอีกพอสมควรแต่ก็นับได้ว่า ณ ขณะนี้ ท่ามกลางสภาวะที่ทั้งโลกต่างก็เร่งกระบวนการในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ทิศทางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นได้ก้าวมาถูกทางแล้ว สิ่งสำคัญที่เหลือนับจากนี้ไปคือ การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน และเพิ่มความเข้มแข็ง

ทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มของตน เพราะภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ขับเคลื่อนโดยกระแสโลกาภิวัตน์นั้น ประเทศใดประเทศหนึ่งไม่สามารถรับมือกับปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้อีกต่อไป หากจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือและการพึ่งพากันเป็นสำคัญ ซึ่งประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหนทางสำคัญที่จะเพิ่มอำนาจและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้แก่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเวทีเศรษฐกิจโลก ยิ่งไปกว่านั้นการเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกยังเป็นรากฐานที่สำคัญเพื่อการรองรับการบูรณาการอีกสองเสาหลักที่เหลือ ซึ่งก็คือประชาคมความมั่นคงเอเชียตะวันออกเฉียง (East Asia Security Community: EASC) และ ประชาคมสังคม-วัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียง (East Asia Socio-Cultural Community: EASCC) โดยทั้งนี้เพื่อการเป็นประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียง (East Asia Community: EAC) อย่างสมบูรณ์ต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์.ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN economic community : AEC).นนทบุรี: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2551.
- กวี จงกิจถาวร. ประชาคมเอเชียตะวันออก ผันกำลังเป็นจริง. [ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา: [http://www.komchad-luek.net/2008/11/12/x_colu_m009_230661.php?newsid=230661\[15/02/52\]](http://www.komchad-luek.net/2008/11/12/x_colu_m009_230661.php?newsid=230661[15/02/52])
- จุฬาร เอื้อรักสกุล. รายงานการวิจัย เรื่อง “องค์กรอาเซียนกับปัญหาในศตวรรษที่ 21”. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเสริมหลักสูตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- _____. รายงานการวิจัย เรื่อง “การสำรวจทัศนะเรื่ององค์กรประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”. ปทุมธานี: สถาบันไทยคดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- เฉลิม พงศ์อาจารย์. ประวัติศาสตร์อินเดีย. พิษณุโลก: โครงการตำรา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529.
- ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. ทฤษฎีการพึ่งพาและทฤษฎีท้าวด้วยการปลดปล่อย. กรุงเทพฯ: วิถีธรรม, 2546.
- ธีระ นุชเปี่ยม. จีนกับพัฒนาการของประชาคมเอเชียตะวันออก. [ออนไลน์]. 2548. แหล่งที่มา: [http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2005q4/article2005nov18p3.htm\[10/02/52\]](http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2005q4/article2005nov18p3.htm[10/02/52])
- ประกัสสร เทพชาติ. กลุ่มเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก: ข้อเสนอแนะบทบาทของไทย. ปทุมธานี: สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2546.
- พัชรวัลย์ วงศ์บุญสิน. จากการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 ผู้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี 2015. [ออนไลน์]. 2550. แหล่งที่มา [http://www.thaiworld.org/th/thailand_monitor/answer.php?question_id=709\[28/01/09\]](http://www.thaiworld.org/th/thailand_monitor/answer.php?question_id=709[28/01/09])
- สุกษัย วรรณเลิศสกุล. การก้าวไปสู่ประชาคมเอเชียตะวันออก (East Asia Community: EAC). มติชนรายวัน. 10163 (6 มกราคม 2549): 7.

สถาบันวิจัยทางยุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการ
ป้องกันประเทศ. สรุปสาระสำคัญการ
บรรยายพิเศษทางวิชาการของศูนย์อาเซียน
ศึกษาฯ เรื่อง “ทิศทางการอาเซียน
หลังประกาศใช้กฎบัตรอาเซียน”. ณ
ห้องเรียนรวม วิทยาลัยป้องกันราช-
อาณาจักร 27 พฤศจิกายน 2550.

_____. เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษ
ทางวิชาการเรื่อง “ทิศทางการอาเซียน
หลังประกาศใช้กฎบัตรอาเซียน”. ณ
ห้องเรียนรวม วิทยาลัยป้องกันราช-
อาณาจักร 27 พฤศจิกายน 2550.

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สรุปการสัมมนา เรื่อง “การพัฒนา
ความร่วมมือของประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้ (East Asian Community
Cooperation Development)”. ณ
ห้องจุมภฏ-พันธุ์ทิพย์ อาคารประชาธิปไตย
รำไพพรรณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
28 กรกฎาคม 2548.

สมนึก แดงเจริญ. ทฤษฎีว่าด้วยการรวมกลุ่ม
ทางเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริม
เอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์, 2537.

สุริชัย หวันแก้ว. อาเซียน : สิ่งท้าทายใหม่
และการปรับตัว. กรุงเทพฯ: สถาบัน
เอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2548.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. อาเซียนใหม่. กรุงเทพฯ:
สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย, 2541.

ภาษาอังกฤษ

European Union. [ออนไลน์]. 2550.
แหล่งที่มา: [www.cia.gov/library/
publications/the-world-factbook/
geos/ee.html](http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ee.html)[01/02/09]

Laffan, Brigid. Integration and co-
operation in Europe. London:
Routledge, 1992.

Welfens, Paul J. J. . Integration in Asia
and Europe: historical dynamics,
political issues, and economic
perspectives. Berlin: Springer.
2006.